31998D0715

KOMISJONI OTSUS,

30. november 1998,

milles selgitatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 2223/96 (ühenduses kasutatava Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteemi kohta) lisa A seoses hindade ja mahtude mõõtmise põhimõtetega

(teatavaks tehtud numbri K(1998) 3685 all)

(EMPs kohaldatav tekst)

(98/715/EÜ)

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON,

võttes arvesse Euroopa Ühenduse asutamislepingut,

võttes arvesse nõukogu 25. juuni 1996. aasta määrust (EÜ) nr 2223/96 Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteemi kohta, ([1]) muudetud määrusega (EÜ) nr 448/98, ([2]) eriti selle artikli 2 lõiget 2,

ning arvestades, et:

(1) eri liikmesriikide reaalse sisemajanduse kogutoodangu (SKT) muutumist käsitlevate andmete võrreldavust tuleb parandada nii nõukogu 7. juuli 1997. aasta määruse (EÜ) nr 1467/97 (ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kiirendamise ja selgitamise kohta) ([3]) artikli 2 ning Euroopa Ülemkogu stabiilsuse ja kasvu pakti käsitleva resolutsiooni (Amsterdam, 17. juuni 1997) ([4]) rakendamiseks kui ka üldist mitmepoolset järelevalvet silmas pidades;

(2) majandus- ja rahaliidu saavutamiseks ja järelevalveks on vaja võrreldavaid, ajakohaseid ja usaldusväärseid andmeid iga liikmesriigi majanduse struktuuri ja arengu kohta;

(3) komisjon peab osalema majandus- ja rahaliidu haldamises ning eelkõige andma nõukogule aru liikmesriikide eelarveseisundist ja riigivõla suurusest;

(4) reaalne, st hinnamuutustega kohandatud majanduslik arvepidamine on riigi majandusliku olukorra ja eelarveseisundi hindamise peamine vahend eeldusel, et sellise arvestuse koostamisel lähtutakse ühtsetest põhimõtetest, mida ei saa mitut moodi tõlgendada; seepärast süvendatakse ja tugevdatakse määruse (EÜ) nr 2223/96 raames antud soovitusi andmete püsivhindades arvutamiseks;

(5) komisjon peab kasutama rahvamajanduse arvepidamise reaalväärtuses koondnäitajaid ühenduse poliitika elluviimiseks ning eelkõige stabiilsuse ja kasvu pakti järelevalveks;

(6) majanduslanguse suuruse hindamisel peavad liikmesriigid üldjuhul kasutama võrdluseks reaalse SKT aastast vähenemist vähemalt 0,75 % võrra; kontrollväärtuse ületamine pärast suurt majanduslangust on erandlik ainult siis, kui reaalne SKT väheneb aastas vähemalt 2 %;

(7) komisjon peab kõigi liikmesriikide käesoleva otsuse sätete kohaselt koostatud arvepidamiste tulemused reaalväärtuses andma kasutajate käsutusse kindlaks kuupäevaks eelkõige seoses majandusliku ja rahandusliku lähenemise järelevalvega;

(8) käesoleva otsusega kehtestatud sätted on esimesed sammud teel ühenduse nõuetele vastavate liikmesriikide reaalväärtuses arvepidamise ühiste arvepidamiseeskirjade poole, muutes seega võimalikuks selliste andmete saamise, mis on liikmesriikide vahel võrreldavad ja piisavalt kvaliteetsed;

([1]) EÜT L 310, 30.11.1996, lk 1.
([2]) EÜT L 58, 27.2.1998, lk 1.
([3]) EÜT L 209, 2.8.1997, lk 6.
([4]) EÜT L 236, 2.8.1997, lk 1.

(9) ühenduse nõuetele vastava reaalväärtuses arvepidamise tulemusi tuleb statistiliselt töödelda ning need tuleb edastada komisjonile kuupäevadel, mis on ette nähtud määrusega (EÜ) nr 2223/96 ja nõukogu 22. novembri 1993. aasta määrusega (EÜ) nr 3605/93 Euroopa Ühenduse asutamislepingule lisatud ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlust käsitleva protokolli kohaldamise kohta; ([1])

(10) pidades silmas kõnealuse arvepidamise olulisust ja üksikasjalikkust ning statistika valdkonnas valitsevat olukorda liikmesriikides, tuleb erandkorras ja ajutiselt siiski näha ette täiendavad tähtajad käesolevate sätete kehtestamiseks liikmesriikidele, kes objektiivselt võttes ei suuda määruse (EÜ) nr 2223/96 rakendamise korral järgida käesolevas otsuses sätestatud eeskirju;

(11) käesolevas otsuses sätestatud meetmed on kooskõlas nõukogu otsusega 89/382/EMÜ, Euratom ([2]) loodud Euroopa Ühenduse statistikaprogrammi komitee arvamusega ja otsusega 91/115/EMÜ ([3]) loodud monetaar-, finants- ja maksebilansistatistika komitee arvamusega,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA OTSUSE:

Artikkel 1

Eesmärk

Käesoleva otsuse eesmärk on selgitada määruse (EÜ) nr 2223/96 lisa A 10. peatükis osutatud hindade ja mahtude mõõtmise põhimõtteid, pidades silmas vajadust täiendavalt ühtlustada hindade ja mahtude mõõtmist.

Käesolevas otsuses esitatud selgitusi kasutatakse andmete puhul, mis edastatakse Eurostatile, alates määruse (EÜ) nr 2223/96 kohasest esmakordsest edastamisest vähemalt andmete puhul, mis käsitlevad 1995. aastat ja hilisemaid aastaid.

Artikkel 2

Selgitused hindade ja mahtude mõõtmise üldpõhimõtete kohta

Käesoleva otsuse I lisa I osas sätestatakse selgitused üldpõhimõtete kohta, mida tuleb järgida määruse (EÜ) nr 2223/96 lisa A 10. peatükis esitatud hindade ja mahtude mõõtmisel eelkõige seoses elementaarse agregeerituse taseme, indeksivalemite valiku ja baasaasta valikuga.

Artikkel 3

Meetodite liigitamine toodete kaupa

Käesoleva otsuse I lisa II ja III osas sätestatakse teatavat liiki toodete puhul meetodite liigitus, jagades need kõige otstarbekamateks meetoditeks, alternatiivseteks meetoditeks, mida võib kasutada, kui kõige otstarbekamaid meetodeid ei ole võimalik rakendada, ja meetoditeks, mida ei kasutata alates andmete esmakordsest edastamisest Eurostatile määruse (EÜ) nr 2223/96 kohaselt.

Artikkel 4

Teadusprogramm

Kui käesoleva otsuse I lisas ei ole toote kohta esitatud artiklis 3 määratletud meetodite liigitust, määratletakse selline liigitus 2000. aasta lõpuks lõpuleviidava teadusprogrammi töö tulemusi arvesse võttes ja pärast statistikaprogrammi komitee otsust.

Artikkel 5

Üleminekuperioodid

Käesoleva otsuse II lisas on iga liikmesriigi jaoks nähtud ette üleminekuperiood artikli 2 kohaselt selgitatud põhimõtete rakendamiseks.

Lisaks sellele võivad liikmesriigid taotleda täiendavat üleminekuperioodi selliste artiklis 3 osutatud meetodite rakendamiseks, mille kohta tehakse otsus hiljemalt 1998. aasta lõpuks.

Kui liikmesriigile on lubatud üleminekuperiood ja liikmesriik esitab asjaomase aasta kohta kehtivate siseriiklike meetodite kohaselt arvutatud reaalse SKT vähenemise, aitab see liikmesriik nii palju kui võimalik Eurostatil hinnata käesolevas otsuses sätestatud põhimõtetest kõrvalekaldumise mõju ulatust.

Artikkel 6

Nimistu

Liikmesriigid esitavad Eurostatile hiljemalt 2002. aasta lõpuks reaalse SKT ja selle komponentide mõõtmiseks kasutatavate menetluste ja statistiliste baasandmete täieliku nimistu. Nimistu sisaldab vähemalt lõplikus arvepidamises kasutatud meetodeid.

([1]) EÜT L 332, 31.12.1993, lk 7.
([2]) EÜT L 181, 28.6.1989, lk 47.
([3]) EÜT L 59, 6.3.1991, lk 19.

Artikkel 7

Adressaadid

Käesolev otsus on adresseeritud liikmesriikidele.

Brüssel, 30. november 1998

Komisjoni nimel
komisjoni liige
Yves-Thibault DE SILGUY

I LISA

I OSA

HINDADE JA MAHTUDE MÕÕTMISE ÜLDPÕHIMÕTTED

I.1. **Sissejuhatus**

Püsivhindades tehtud hinnangud erinevad oma olemuselt mõningates põhimõttelistes aspektides jooksevhindades tehtud hinnangutest. Lihtsustades võib öelda, et jooksevhindades arvepidamist võib pidada toimunud ja tõendatavate tehingute koondamiseks arvepidamise raamistikus. Püsivhindades arvepidamine aga kirjeldab konkreetse aasta majanduslikku olukorda mõne muu aasta hindadega. Tegelikult ei oleks parasjagu käesoleva aasta tehingud saanud kõnealuse teise aasta hindadega toimuda samal viisil.

Tehinguväärtused tuleb jaotada hinna- ja mahukomponentideks. Hinnakomponentide hulka peaksid põhimõtteliselt kuuluma ainult hinna muutumisest tulenevad muudatused, kuid kõik ülejäänud muudatused peaksid kuuluma mahukomponendi alla (ESA 95, punkt 10.01). Paljude toodete puhul ei ole siiski kaugeltki selge, kuidas sellist jaotust tegelikult teha (ESA 95, punkt 10.06). Seepärast tuleb vastu võtta hindade ja mahtude mõõtmise reeglistik, mille tulemused peaksid ligikaudselt vastama teoreetilisele ideaalsele hinna- ja mahukomponendiks jaotamisele ja mida oleks võimalik võrreldaval viisil rakendada kõigis liikmesriikides.

Käesolevas I osas sätestatakse sellise raamistiku üldised põhimõtted ning II ja III osas kirjeldatakse üksikasjalikumalt hindamiskorda vastavalt tootmispõhise ja tarbimispõhise meetodi puhul.

Käesolevas otsuses sätestatud põhimõtteid kohaldatakse aastaandmete suhtes. Loomulikult peaks juhtivaks põhimõtteks olema see, et kvartaliaruanded peavad olema kooskõlas aastaaruannetega, sest ainult siis saab kvartaliaruannete põhjal võimalikult täpselt prognoosida lõplikke tulemusi. Püsivhindades kvartaliaruannetega seotud konkreetseid küsimusi käsitletakse peagi ilmuvas kvartaliaruannete käsiraamatus.

ESA 95 peatükis 10 eelistatakse püsivhindades toimuvate kalkulatsioonide puhul selgelt integreeritud arvepidamist (ESA 95, punktid 10.04 ja 10.08). Arvepidamispõhise lähenemise puhul saab tootmispõhise ja tarbimispõhise meetodil püsivhindades SKT üksikasjalikul tootetasemel tasakaalustada, kasutades pakkumis- ja kasutamistabeleid. Üksikasjalike pakkumis- ja kasutamistabelite puhul saab tagada indeksite kooskõla. Lisaks sellele on võimalik võrrelda ja vastastiku kontrollida eri allikatest pärit deflaatoreid, näiteks eraldi koostatud tarbijahinnaindekseid ja tootjahinnaindekseid. Pakkumis- ja kasutamistabelite kasutamisel põhineva süsteemi puhul on võimalik ühendada mõlema poole (st tootmispõhise ja tarbimispõhise meetodi) parimad küljed nii jooksevhindade kui ka püsivhindade puhul.

ESA 95 punktides 10.12–10.23 määratletakse, mis kuulub hinna- ja mis mahukomponenti. Mahukomponent peaks hõlmama toodete kvaliteedi muutumise mõju. See tähendab, et rahvamajanduse arvepidamise andmete arvutamiseks kasutatavaid hinna- ja mahuindikaatoreid tuleks korrigeerida seoses selliste kvaliteedimuutustega.

Eri indikaatorite kvaliteediga seotud kohandamiste järjepidevust tuleks hoolega jälgida. Kui sama toote eri hinnaindeksite vahel on suured erinevused, võib selle põhjuseks olla kvaliteediga seotud kohandamise erinev kord.

Struktuursete muutuste arvessevõtmiseks tuleks mahuindikaatorid arvutada vähemalt piisavalt üksikasjaliku jaotuse põhjal. Näiteks raudteevedude puhul tuleks reisijakilomeetrite arv jagada vähemalt esimese ja teise klassi reisijate vahel. Sellisel juhul on võimalik esimese ja teise klassi piletite osakaalu muutumise mõju võtta arvesse pigem mahukomponendi kui hinnakomponendi puhul.

Jooksva aasta väärtuste deflateerimist asjakohase hinnaindeksi abil tuleks eelistada baasaasta väärtuste ekstrapoleerimisele mahu- või koguseindeksi abil (ESA 95, punkt 10.32), sest nii saab kvaliteedi muutumise mõju paremini arvesse võtta. Lisaks sellele on hinna suhtarvude varieeruvus tavaliselt väiksem kui koguse suhtarvudel ja seega on hinnaindeksite puhul valikuviga väiksem.

Kui väärtuste arvutamiseks kasutatakse hinna ja koguse meetodit, võib kõnealust hindade ja kogustega seotud informatsiooni kasutada andmete arvutamiseks püsivhindades (ESA 95, punkt 10.33). Sellisel juhul tuleb teha selgeid korrektsioone, et võtta arvesse kvaliteedimuutusi.

Käesoleva lisa I osa ülejäänud osas käsitletakse neid põhimõtteid, mille puhul on ESA 95 vaja selgitada.

I.2. **Elementaarne agregeerituse tase**

Hindade ja mahtude mõõtmist tuleks alustada toodete üksikasjalikust jaotusest erinevate tehingukategooriate kaupa. Iga tehingukategooria puhul eristatud toote kohta tuleks leida hinnaindeks, millega saab deflateerida väärtuse jooksevhindades, või mahunäitaja, mille abil saab ekstrapoleerida baasaasta väärtuse. Ideaaljuhul peaks olema võimalik iga toodet eraldi eristada ning hinnata ainult kõnealuse toote hinna ja mahu muutumist.

Tegelikus statistikas tuleb tooted siiski agregeerida, st erinevate toodete hinna- ja mahumuutusi tuleb kaaluda koos. Statistilistes allikates, millest tuletatakse hinnaindeksid ja mahuindikaatorid, võidakse kasutada mitmesuguseid kaalumismetoodikaid (st eri valemeid või eri baasaastaid). Rahvamajanduse arvepidamises tuleb siiski kõigi muutujate puhul kasutada järjepidevalt sama metoodikat (seda teemat käsitletakse edaspidi). Kui rahvamajanduse arvepidamises kasutatakse indekseid, mille kaalud erinevad rahvamajanduse arvepidamise kaaludest, eeldatakse vaikimisi, et kasutatavad indeksid on elementaarindeksid ja seega ei ole nende aluseks oleval kaalumisskeemil tähtsust. Sellisel juhul võib näiteks eeldada, et fikseeritud kaaluga Laspeyres'i indeks on võrdne Paasche'i indeksiga või eelmise aasta kaalutud Laspeyres'i indeksiga. Ilmselgelt on vaikimisi tehtav eeldus, et kasutatavad indeksid on elementaarindeksid, kõige tõesem siis, kui seda kohaldatakse väga üksikasjalikul tasemel.

Seega, mida üksikasjalikum on toodete jaotus, seda täpsemad peaksid olema tulemused. Võib eeldada, et üksikasjalikul tasemel on tooted homogeensemad ning tulemuseks saadakse elementaarindeksitele lähemal olevad indeksid ja üksikasjalikumad kaalumisskeemid.

Seda agregeerimistaset, mille puhul eeldust, et kasutatud indeksid on elementaarindeksid, kohaldatakse rahvamajanduse arvepidamise suhtes, nimetatakse käesoleva teksti rakendamisel elementaarseks agregeerituse tasemeks. Sageli on see samaväärne tasakaalustamiseks kasutatavates pakkumis- ja kasutamistabelites eristatud toodete arvuga

Liikmesriigid peaksid deflateerimist silmas pidades püüdma luua üksikasjalikke toodete jaotusi. Elementaarne agregeerituse tase peaks nii toodangu kui ka kõigi (vahe- ja lõppkasutuse) kasutuskategooriate puhul olema vähemalt sama üksikasjalik kui ESA 95s esitatud tase P60, mida kasutatakse pakkumis- ja kasutustabelite esitamiseks Eurostatile. Käesoleva lisa II osas (tootmispõhise meetodi kohta) sätestatakse mõnede tootekategooriate puhul minimaalne jaotus, mida tuleks kasutada deflaatorite või mahuindikaatorite hindamisel.

1. põhimõte

Hindade ja mahtude mõõtmisel kasutatakse toodete agregeerituse üksikasjalikku taset. See agregeerituse tase, mida nimetatakse elementaarseks agregeerituse tasemeks, on nii toodangu kui ka kasutuse (vahe- ja lõppkasutuse) puhul vähemalt sama üksikasjalik kui ESA 95s sätestatud tase P60.

Kui ESA 95 käsitleva määruse kohaselt on lubatud teha erandeid seoses andmete esitamisega tasemel P60, kasutatakse kõige üksikasjalikumaid kättesaadavaid siseriiklikke andmeid.

I.3. **Indeksivalemi valik**

Pärast elementaarse agregeerituse taseme määratlemist tuleb sellel tasemel kättesaadavad hinna- ja mahuindeksid koos kaaluda, et saada kõigi rahvamajanduse arvepidamise andmete hinna- ja mahumäärad.

Selleks tuleb kõigepealt valida indeksivalem. ESA 95 punktides 10.62–10.64 on eelistatud Fisheri hinna- ja mahuindekseid, kuid selle vastuvõetava alternatiivina võib kasutada ka Laspeyres'i mahuindeksit ja Paache'i hinnaindeksit. Tegelikult on Fisheri indeksil mitu negatiivset külge, näiteks vajadus suurema hulga andmete järele, mahuandmete summeerumatus ja asjaolu, et seda on kasutajatele keerulisem selgitada.

Seepärast eelistatakse elementaarsel agregeerituse tasemel saadud hinna ja mahu mõõtmise tulemuste agregeerimiseks tegelikkuses kasutada Laspeyres'i mahuindeksit ja Paache'i hinnaindeksit.

2. põhimõte

Elementaarsel agregeerituse tasemel kättesaadavad mahu mõõtmise tulemused agregeeritakse Laspeyres'i valemi abil, et saada kõigi rahvamajanduse arvepidamise koondandmete mahumäärad. Elementaarsel agregeerituse tasemel kättesaadavad hinna mõõtmistulemused agregeeritakse Paasche'i valemi abil, et saada kõigi rahvamajanduse arvepidamise andmete hinnamäärad.

Tuleks siiski märkida, et ESA 95 kohaselt on lubatud kasutada ka Fisheri indekseid. Lisaks sellele tuleks rõhutada, et seda põhimõtet ei kohaldata rahvamajanduse arvepidamises kasutatavate hindade ja mahtude kohta käivate andmete allikate suhtes: elementaarsest agregeerituse tasemest madalamale jäävaid andmeid ei ole vaja arvutada selle põhimõtte kohaselt.

I.4. **Baasaasta valik**

Laspeyres'i mahuindeksis kasutatakse konkreetse aasta väärtusi, et kaaluda koondandmete komponentide mahumuutusi. Tuleb kindlaks määrata, millise aasta põhjal need kaalud valitakse.

Selleks tuleks määratleda mõisted "baasaasta" ja "võrdlusaasta".

Määratlused:

— *baasaasta* on aasta, mille jooksevhinna väärtusi kasutatakse elementaarsel agregeerituse tasemel saadud hinna- ja mahumäärade kaalumisel,

— *võrdlusaasta* on aasta, mida kasutatakse püsivhindades andmete esitamiseks ja esitlemiseks. Indeksite reas on see aasta, mille puhul indeksi väärtus on 100.

Näiteks võib võtta järgmise indeksite rea:

1990	1991	1992	1993	1994
100	105	108	112	120

Oletagem, et nende numbrite arvutamiseks kasutati 1990. aasta kaalusid. Seega on 1990. aasta baasaasta. Samas on see ka võrdlusaasta, sest 1990 = 100. Väga lihtne on võtta võrdlusaastaks näiteks 1993. aasta (kõik indeksid jagatakse 112/100 ja tulemuseks on 1993 = 100):

1990	1991	1992	1993	1994
100/1,12	105/1,12	108/1,12	112/1,12	120/1,12

Baasaasta sellisel juhul ei muutu, sest aastate muutuste arvutamiseks kasutatakse endiselt 1990. aasta kaalusid.

Eespool näites toodud kindlaksmääratud baasaasta asemel võib igal aastal kasutada eelmise aasta kaalukoefitsiente. Sellisel juhul oleks tulemuseks järgmised aastate lõikes toimuvad muutused:

1990	1991	1992	1993	1994
100	105	102	103	106

Kõigi nende indeksite puhul t – 1 = 100 ja seega on võrdlusaasta võrdne baasaastaga, kuid muutub iga aasta. Uue võrdlemise abil on indeksite rida lihtne väljendada ühe võrdlusaasta põhjal. Tulemused oleksid järgmised:

1990	1991	1992	1993	1994
100	105	107,1	110,3	116,9

(107,1 = 105 × 102/100; 110,3 = 107,1 × 103/100, jne).

On oluline, et võrdlusaasta muutmine ei mõjutaks aastaindekseid. Ühe indeksirea puhul on see ilmselge, kuid kui muutuja koosneb mitmest alamuutujast, ei ole see enam nii ilmne. Et võrdlusaasta muutmise korral ei muutuks iga muutuja aastased kasvumäärad, tuleks uuesti võrrelda igat muutujat eraldi, olenemata sellest, kas tegemist on elementaarindeksiga, vahesummaga või üldiste koondandmetega nagu näiteks SKT. Tulemuseks on see, et kindlaksmääratud võrdlusaasta püsivhindade andmetes tekivad lahknevused üksikelementide ja nende summade vahel. See ongi üldiselt teada summeerumatuse probleem. Selliseid lahknevusi ei tohiks mingil viisil kõrvaldada (ESA 95, punkt 10.67), sest see moonutaks jällegi kasvumäärasid. Täiendavaid selgitusi annab käesoleva jaotise lõpus olev näide.

Baasaasta valik ja võrdlusaasta valik ei ole omavahel põhimõtteliselt seotud. Käesoleva komisjoni otsuse rakendamisel, st hinna- ja mahumäärade arvutamise põhimõtete selgitamisel on oluline ainult baasaasta valiku küsimus.

On selge, et hinna ja mahumäärade paremaks võrdlemiseks riikide vahel peaksid riigid kasutama sama baasaastat. Lisaks sellele tuleks kõige täpsemate kasvumäärade saamiseks kasutada võimalikult hilisemat baasaastat, sest sellisel juhul on kasutatavad kaalud kõige ajakohasemad ning toodete kadumise ja uute toodete probleeme on võimalikult vähe. Kõiki neid kaalutlusi arvesse võttes jõuame meetodini, mille puhul kaalud tuletatakse alati eelmise aasta põhjal.

3. põhimõte

Elementaarsel agregeerituse tasemel tuletatud mahumäärade koondamiseks kasutatakse eelmise aasta põhjal tuletatud kaalusid.

Kui liikmesriigis on 3. põhimõttega seoses üleminekuperiood, muudab ta üleminekuperioodil baasaastat alates 1995. aastast iga viie aasta järel.

Näide: koondandmete ja nende komponentide uuesti võrdlemine

Vaatleme kaht toodet A ja B ja nende summat. Eeldame, et tegemist on homogeensete toodetega, see tähendab, et saame kindlaks määrata nende toodete hinna- ja mahuindeksid, mis ei sõltu kaalumisskeemist, st need on elementaarindeksid.

A ja B kogusumma mahu- ja hinnaindeksid sõltuvad siiski sellest, kuidas on A ja B kaalutud. Järgmises skeemis on kogusumma mahumuutused T-1 ja T vahel kaalutud aasta T-1 jooksevhindade väärtustega.

Need on kõige ajakohasemad kaalud ja seepärast võib neid kasvumäärasid pidada kõige täpsemaks.

	1990 jooksev-hind	Mahu-muutus 90–91	1991 1990. a hindades	Hinna-muutus 90–91	1991 jooksev-hind	Mahu-muutus 91-92	1992 1991. a hindades	Hinna-muutus 91-92	1992 jooksev-hind	Mahu-muutus 92-93	1993 1992. a hindades	Hinna-muutus 92-93	1993 jooksev-hind
A	100	105,0	105	110,0	115,5	102,0	117,8	108,0	127,2	103,0	131,1	105,0	137,6
B	300	110,0	330	95,0	313,5	90,0	282,2	105,0	296,3	95,0	281,4	102,0	287,1
Kokku	400	108,8	435	98,6	429,0	93,2	400,0	105,9	423,5	97,4	412,5	103,0	424,7

Oletagem, et neid andmeid tuleb väljendada kindlaksmääratud võrdlusaasta (nt 1990) alusel. Kogusumma kasvumäärasid moonutamata on seda võimalik teha ainult siis, kui iga rida eraldi võrreldakse uuesti. Indeksina (1990 = 100) on tulemus järgmine:

	1990	1991	1992	1993
A	100	105,0	107,1	110,3
B	100	110,0	99,0	94,1
Kokku	100	108,8	101,4	98,8

kus: 101,4 = 108,8 × 93,2/100 ja 98,8 = 101,4 × 97,4/100.

Võrdlusaasta 1990 mahtudes väljendatuna:

	1990	1991	1992	1993
A	100	105,0	107,1	110,3
B	300	330,0	297,0	282,2
Kokku	400	435,0	405,6	395,0
A + B	400	435,0	404,1	392,5

On ilmne, et A ja B summa ei ole enam võrdne kogusummaga. Tegemist on hästi teada summeerumatuse probleemiga. Hoolimata nimetatud probleemist on 1993. aasta õige maht 395 mitte 392,5, sest vaid see tulemus on kooskõlas varem arvutatud kogusumma kasvumääradega.

Lisaks sellele ei muutu sellisel juhul aastased kasvumäärad, kui muudetakse võrdlusaastat. Lahknevusi A, B ja nende summa vahel ei tohiks kõrvaldada, vaid neid tuleks kasutajatele selgitada. Selliseid lahknevusi ei või tõlgendada tulemuste kaheldatavuse märgina.

II OSA

HINDADE JA MAHTUDE MÕÕTMINE TOOTMISPÕHISE MEETODI KOHASELT

II.1. **Meetodite liigitus**

Käesolevas lisas kasutatakse edaspidi järgmist meetodite liigitust:

A-meetodid:	kõige otstarbekamad meetodid
B-meetodid:	meetodid, mida võib kasutada, kui A-meetodit ei ole võimalik rakendada
C-meetodid:	meetodid, mida ei kasutata.

II.2. **Turutoodang ja toodang oma lõpptarbimiseks**

Käesolevas osas käsitletakse turutoodanguga ja oma lõpptarbimiseks mõeldud toodanguga seotud arvutusi. Kõigepealt sedastatakse mõningad põhimõtted meetodite kohta, mille kohaselt arvutatakse lisandväärtus püsivhindades. Nende põhimõtetega nähakse ette üldkriteeriumid meetodite liigitamiseks A-, B- ja C-meetoditeks. Selleks et anda igal konkreetsel juhul kohaldatavate meetodite jaoks spetsiifilised suunised, tuleb kõnealuseid põhimõtteid siiski kohaldada kõigepealt iga toote suhtes eraldi kõigi turutoodangu liikide puhul.

Ühe ja kahe indikaatoriga meetodite vahel valimise kohta võib esitada järgmise liigituse:

A-meetod: ESA 95s (punkt 10.28) on selgelt sätestatud, et teoreetiliselt on õige meetod kahekordne deflateerimine, sest ka lisandväärtust püsivhindades hinnatakse kui erinevust toodangu ja vahetarbimise vahel. See väide kehtib tegelikult kõigi kahe indikaatoriga meetodite puhul (nt toodangu ekstrapoleerimine mahuindikaatoriga ja vahetarbimise deflateerimine). Kahe indikaatoriga meetodite eelistamiseks on veel mõned põhjused:

— kasutatavad indikaatorid on väljundi või sisendi indikaatorid. Ühe indikaatoriga meetodite puhul rakendatakse selliseid indikaatoreid otse lisandväärtuse suhtes ning see ei ole nii otstarbekas,

— kahe indikaatoriga meetodid annavad tootlikkuse muutumisele sõltumatu hinnangu.

B-meetod: Tegelikkuses võib osutuda vajalikuks ühel indikaatoril põhinevate meetodite kasutamine, näiteks seepärast, et vahetarbimise kohta ei ole piisavalt andmeid, või seepärast, et andmed ei ole piisavalt usaldusväärsed.

Jooksva aasta väärtuste deflateerimise või baasaasta väärtuste ekstrapoleerimise jaoks kasutatavate indikaatorite sobivuse hindamisel võib kasutada järgmisi kriteeriume:

— tooterubriigi indikaatoriga kaetuse ulatus. Näiteks, kas indikaator hõlmab kõiki rubriiki kuuluvaid tooteid või vaid osa neist, näiteks ainult kodumajapidamistele müüdud tooteid,

— indikaatori hindamisalus. Turutoodangu puhul peaksid selleks olema pigem alushinnad kui näiteks ostjahinnad või sisendile tehtud kulutused,

— indikaator peaks arvesse võtma kvaliteedimuutusi ja kirjendama need mahuhinnangutesse,

— indikaatori ja rahvamajanduse arvepidamise mõistete kontseptuaalne järjepidevus.

Nende kriteeriumide põhjal võib teha järgmisi üldisi järeldusi indikaatorite sobivuse kohta, kuid nagu eespool öeldud, tuleb neid üldisi järeldusi kohaldada iga toote suhtes eraldi kõigi turutoodangu liikide puhul, et anda igal konkreetsel juhul kohaldatavate meetodite kohta spetsiifilised suunised. Järgmised kriteeriumid A-, B- ja C-meetodite eristamiseks on absoluutsed kriteeriumid, st need ei sõltu andmete kättesaadavusest. Tegelikkuses võib juhtuda, et A-meetodid ei ole kasutatavad ja tuleb piirduda B-meetodite kasutamisega.

A-meetod: Tootmispõhise lähenemise puhul on A-meetodiks sobivate tootjahinnaindeksite kasutamine. Iga toode eraldi tuleb deflateerida sobiva tootjahinnaindeksiga. Sobiv tootjahinnaindeks vastab järgmistele kriteeriumidele:

— tegemist on konkreetselt selle toote (tooterühma) (omamaiste ja ekspordi-) hindade indeksiga,

— võtab arvesse toote (toodete) kvaliteedi muutumist,

— selle väärtus on määratud alushindades,

— selle aluseks olevad põhimõtted on kooskõlas rahvamajanduse arvepidamise mõistetega.

A-meetoditeks võib pidada ka kõiki meetodeid, mille puhul on võimalik tõendada nende täielikku samaväärsust tootjahinnaindeksi kasutamisega.

B-meetod: Kui puudub sobiv tootjahinnaindeks, on olemas mitu alternatiivset indikaatorit. Näiteks järgmised on tavaliselt B-meetodid:

— vähem sobiv tootjahinnaindeks, nt kvaliteedikohandusteta indeks või indeks, mis hõlmab tooterubriigist vähem või rohkem,

— tarbijahinnaindeks. Kehtivad samad kriteeriumid nagu tootjahinnaindeksite puhul (tavaliselt tuleb tarbijahinnaindeksit korrigeerida maksude, subsiidiumide ja marginaalide osas, et saada väärtus alushindades) ning lisaks sellele peaks kaalumine olema sobiv ja mõisted peaksid vastama rahvamajanduse arvepidamise mõistetele,

— toodangumahu indikaatorid. Ka mahuindikaatorite puhul tuleks arvesse võtta kvaliteedimuutusi. Osaliselt võib selleks rakendada piisavalt üksikasjalikke mahuindikaatoreid, millega võetaks arvesse struktuurilisi muutusi.

Tavaliselt ei vasta sellised indikaatorid kõigile neljale eespool sätestatud kriteeriumile.

C-meetod: Muude võimalike allpool nimetatud indikaatorite kasutamise puhul on tavaliselt tegemist C-meetoditega:

— sisendimeetodid (turutoodangu puhul),

— teisesed indikaatorid, st indikaatorid, mis ei ole otse seotud toodanguga,

— tootjahinnaindeksid, tarbijahinnaindeksid või mahuindikaatorid, mis ei vasta üldse kõnealusele tootele (kõnealustele toodetele), nt üldine tarbijahinnaindeks.

Tavaliselt on selliste indikaatorite vastavus nimetatud neljale kriteeriumile märksa väiksem kui B-meetoditel.

Neid kriteeriume kohaldatakse iga allpool loetletud CPA rubriigi suhtes. Turutoodangut ja toodangut oma lõpptarbimiseks käsitletakse koos. ESA 95 punktis 3.49 on märgitud, et "toodangut oma lõpptarbimiseks hinnatakse turul müüdavate sarnaste toodete alushindades". Seepärast on oma lõpptarbimiseks mõeldud toodangu deflateerimise põhimõtted samad mis turutoodangu deflateerimise põhimõtted.

Eesmärk on määratleda iga tooteliigi puhul A-, B- ja C-meetodid. Kui teatavat liiki toote puhul ei tekita sobiva tootjahinnaindeksi kasutamine probleeme (st A meetod on teostatav), ei arutata muude indikaatorite vastavust kriteeriumidele. Märkimisväärse hulga tooteliikide puhul ei ole veel võimalik A-, B- ja C-meetodeid määratleda. Need määratletakse teadusprogrammi raames. Teadusprogrammi raames võiks uurida ka selliste toodete liigituse täiustamist, mille esialgne liigitus on allpool esitatud.

Käesolevas tekstis käsitletakse peamiselt toodangu hindamist püsivhindades. Kahe indikaatoriga meetodite puhul tuleb deflateerida ka vahetarbimine. Vahetarbimise deflateerimisel eelistatakse meetodit, mille puhul deflateerimine toimub toodete kaupa ning kasutatakse ostjatelt kogutud vahekasutuse hinnaandmeid. Tegelikkuses ei ole sellised andmed sageli kättesaadavad. Seepärast võib omamaiste toodete vahetarbimise deflateerimisel kasutada sama meetodit, mida kirjeldatakse allpool sama toote toodangu puhul, võttes arvesse väärtuste erinevust (vahetarbimise väärtus märgitakse ostjahindades). Erilist tähelepanu tuleks pöörata importtoodete vahetarbimise deflateerimisele. Lisaks sellele tuleks arvesse võtta eri hindu eri kasutajate puhul. Näiteks elektri puhul võib hinnadiskrimineerimine eri kasutajarühmade vahel olla suur.

Kui kaalume vahetarbimise hindamist püsivhindades, on oluline võtta arvesse seda, kuidas leevendada püsivhindades toodangu ebausaldatava hindamise mõju (nt teatavat liiki äriteenuse puhul) summaarse püsivhindades SKT tasemel. Tootmispõhise meetodi raames minimeeritakse teatavate toodete ebausaldatavate deflaatorite või kaudsete deflaatorite mõju summaarse SKT prognoosidele, kui:

— püsivhindades arvepidamine koostatakse pakkumise ja kasutamise raames,

— arvepidamises kasutatakse läbivalt kahe indikaatoriga meetodeid,

— võimalikke tootmise ebausaldatavaid deflaatoreid kasutatakse ka vahetarbimise deflateerimiseks.

Seega mängib pakkumis- ja kasutamistabelite kasutamine hinnangute integreerimisel koos kahekordse deflateerimisega olulist rolli ebatäpsuste minimeerimisel püsivhindades summaarse SKT tasemel.

CPA A: *Põllumajandus-, jahindus- ja metsandustooted*

CPA B: *Kala*

Enamik nende toodete jooksevhinna arvestusi põhineb teabel hinna ja koguse kohta. Seepärast saab ja peaks seda teavet kasutama ka püsivhindades toodangu arvestamiseks. Kogust käsitlevat teavet tuleks vajadusel korrigeerida, et võtta arvesse kvaliteedimuutusi. Mõningatel juhtudel koostatakse ka puhtad tootjahinnaindeksid. Kõik need meetodid on A-meetodid.

CPA C: *Mäetööstuse tooted*

CPA D: *Töötleva tööstuse tooted*

CPA E: *Elektrienergia, gaas, aur ja kuum vesi*

Nende tooterühmade kohta esitavad liikmesriigid Eurostatile juba nüüd mitu tootjahinnaindeksit. Kui eespool sätestatud kriteeriumid on täidetud, on nende tootjahinnaindeksite kasutamine nende toodete puhul A-meetod. Seejärel tuleks neid andmeid kasutada püsivhindade arvutamiseks.

Teatavate toodete hinna ja mahu mõõtmises on olulisi probleeme. Eelkõige on need seotud järgmiste toodetega:

— arvutid ja muud andmetöötlusseadmed,

— suured seadmed, näiteks õhusõidukid ja laevad.

Nende toodete hinna mõõtmine on tavaliselt väga keeruline ja samas on nende majanduslik tähtsus üsna märkimisväärne. Teadusprogrammi raames tuleb uurida metoodika parandamist nende toodete puhul.

CPA F: *Ehitustööd*

Ehitustööde puhul muudab hinna ja mahu mõõtmise sageli keeruliseks paljude toodete ühekordsus. Metoodilisi probleeme, mis kaasnevad ehitustoodangu hindamisega püsivhindades, tuleb uurida teadusprogrammi raames.

CPA G: *Hulgi- ja jaekaubandusteenused, mootorsõidukite, mootorrataste ja tarbeesemete ning kodumasinate remonditeenused*

50: Mootorsõidukite ja mootorrataste müügi-, hooldus- ja remonditeenused; mootorikütuse jaekaubandusteenused

See rühm koosneb kaht liiki toodetest:

— mootorsõidukite ja mootorrataste hooldus- ja remonditeenuste toodang,

— mootorsõidukite, mootorrataste ja mootorikütuse müügi kaubandusliku juurdehindluse toodang.

Esimest liiki toodangu puhul võivad tootjahinnaindeksid olla kättesaadavad ja sellisel juhul moodustaksid need A-meetodi. Kui need ei ole kättesaadavad, võib tooted deflateerida tarbijahinnaindeksiga (mida korrigeeritakse seoses võimalike maksude või subsiidiumidega) ja selle puhul on tegemist B-meetodiga, sest see ei pruugi piisavalt hõlmata ärikulutusi.

Kaubandusliku juurdehindluse deflateerimisel tuleks kasutada sama korda nagu allpool kirjeldatud hulgimüügi puhul.

51: Hulgi- ja vahenduskaubandusteenused, v.a mootorsõidukite ja mootorrataste kaubandusteenused

Käesoleva rühma peamise toodangu moodustavad hulgikauba kaubanduslikud juurdehindlused. Juurdehindlusest moodustuva toodangu suhtes võib sätestada järgmised eeskirjad:

A-meetod: Juurdehindlusest moodustuva toodangu A-meetod on meetod, mille puhul võetakse arvesse kaubandusteenuse kvaliteedi muutumist. Selleks võib eraldi deflateerida ettevõtjate müügi ja ostu (võttes asjakohaselt arvesse varude muutumist). Selleks on vaja väga kvaliteetseid hinnaindekseid.

B-meetod: B-meetodina võib kasutada oletust, et hinnalisandite maht järgib käibemahtu. Sellisel juhul eeldatakse, et juurdehindluse määr on püsivhindade puhul püsiv.

Kõige lihtsam viis sellise meetodi rakendamiseks on ekstrapoleerida kogu juurdehindlusega kaasnev toodang käibe mahuindeksiga. Käibe mahuindeks saadakse käibe deflateerimisel käibe hinnaindeksiga.

Sellist lihtsat meetodit saaks tõhustada, lisades üksikasju toodete kohta, soovitavalt arvutades kaubandusliku juurdehindluse püsivhindades üksikasjalike pakkumis- ja kasutustabelite raames. Seejärel saab teataval baasaastal arvutatud konkreetse tehingu juurdehindluse määra rakendada selle tehingu mahu suhtes jooksval aastal. Niiviisi kasvab juurdehindluse maht koos kaubavoo mahuga.

Teine sellise korra tõhustamisviis võtab arvesse kaubanduskanalite muutmist (nt üleminek väikestelt kohalikelt poodidelt suurtele kaubanduskeskustele). Niiviisi hõlmataks mahukomponendiga osa kaubandusteenuste kvaliteedi muutumisest.

Selliseid meetodeid tuleks käsitleda B-meetoditena, sest kaubandusteenuse kvaliteedi muutumist ei saa arvesse võtta.

C-meetod: Kõik muud meetodid, st juurdehindlusega kaasneva toodangu vahetu deflateerimine käibe hinnaindeksiga.

52: Jaekaubandusteenused, v.a mootorsõidukite ja mootorrataste kaubandusteenused; tarbeesemete ja majapidamistarvete parandusteenused

Jaemüügi kaubandusliku juurdehindlusega kaasneva toodangu puhul tuleks kasutada eespool hulgimüügi kohta kirjeldatud eeldust. Eeliseks on siinjuures see, et jaemüügi käibe hinnaindeksi jaoks on olemas hea mõõtühik — tarbijahinnaindeks. Konkreetse kauba jaemüügi käibe mahuindeksi saamisel võib deflateerimiseks kasutada tarbijahinnaindeksi vastavat kirjet.

Tarbeesemete ja kodumasinate parandamise toodangu puhul võib kasutada tarbijahinnaindeksit. Nende teenuste puhul on ärikulud väikesed ja seega on tarbijahinnaindeksi kasutamine otstarbekas ja seda võib käsitada A-meetodina. Tuleb siiski kasutada erinevaid tarbijahinnaindeksi rubriike, sest see valdkond hõlmab erinevaid tooteid. Selleks et oleks võimalik rakendada kõiki asjaomaseid üksikasjalikke tarbijahinnaindeksi rubriike, peab deflateerimine toimuma üksikasjalikul tasemel.

CPA H: *Hotelli- ja restoraniteenused*

Hotellide ja restoranide puhul on A-meetodiks deflateerimine asjakohase tootjahinnaindeksiga. Tootjahinnaindeksi puudumise korral võib ligikaudse väärtusena kasutada tarbijahinnaindeksit. Sellisel juhul on tegemist B-meetodiga, sest ärikulusid ei võeta arvesse.

CPA I: *Veo-, lao- ja sideteenused*

60, 61 ja 62: Maismaa-, vee- ja õhuveod

Reisijate- ja kaubavedu tuleks deflateerida eraldi.

Reisijateveo puhul on A-meetodiks asjakohase tootjahinnaindeksite kasutamine. Kui need ei ole kättesaadavad, on järgmiste meetodite puhul tegemist B-meetoditega:

— deflateerimine tarbijahinnaindeksiga, tingimusel et kvaliteedimuutusi võetakse piisavalt arvesse,

— ekstrapoleerimine reisijakilomeetrite arvuga, tingimusel et see indikaator on olemas piisava arvu transpordiliikide kohta. Vähemalt tuleks eristada eri klasside liike (nt raudteetranspordi puhul esimene ja teine klass, õhutranspordi puhul äriklass ja turistiklass jne).

Neid meetodeid tuleb eraldi rakendada vähemalt järgmiste (reisijateveo) transpordiliikide suhtes, kui need on liikmesriikides märkimisväärsed:

— raudteetransport,

— muu maismaatransport,

— veetransport,

— õhutransport.

Kui sellist jaotust ei ole võimalik teha, on nende meetodite puhul tegemist C-meetoditega. Kõik muud meetodid (sh reisijate arvu kasutamine mahuindikaatorina) on C-meetodid.

Ka *kaubaveo* puhul on A-meetodiks asjakohase tootjahinnaindeksi kasutamine. Kui see ei ole kättesaadav, on järgmine meetod B-meetod:

— võib eeldada, et veoteenuse maht järgib veetavate kaupade mahtu. Seepärast on otstarbekas kasutada sellist indikaatorit nagu veetud tonnkilomeetrid, kuigi ilmselt ei saa arvesse võtta veoteenuse kvaliteedi muutumist. Mida rohkem üksikasju on teada eri transpordiliikide tonnkilomeetrite kohta, seda paremad on tulemused.

Seda meetodit tuleb eraldi rakendada vähemalt järgmiste (kaubaveo) transpordiliikide suhtes, kui need on liikmesriikides märkimisväärsed:

— raudteevedu,

— muu maismaatransport,

— torutransport,

— mere- ja rannaveotransport,

— siseveetransport,

— õhutransport.

Kui sellist jaotust ei ole võimalik teha, on nende meetodite puhul tegemist C-meetoditega. Kõik muud meetodid (sh transporditud tonnide kasutamine indikaatorina) on ka C-meetodid.

Nii reisijate- kui ka kaubaveo puhul eeldab nõuetekohane deflateerimine eespool toodud jaotuse jooksevhindade kasutamist kaaludena. Kui seda üksikasja ei ole jooksevhindades teada, võib iga eristatud transpordiliigi indikaatorite kaalumiseks kasutada muid kaalusid. Sellised muud kaalud peaksid olema jooksevhindadele võimalikult lähedal.

63: Veonduse abi- ja lisateenused; reisibüroode teenused

See rühm hõlmab suurt hulka erinevaid teenuseid ja seega ei ole võimalik sätestada konkreetset meetodit ega indikaatorit. Seepärast tuleks kasutada meetodite ja indikaatorite üldklassifikatsiooni.

ESA 95 näeb ette konkreetsed soovitused reisibüroode jaoks (vt punkt 10.39).

64: Posti- ja telekommunikatsiooniteenused

Posti- ja telekommunikatsiooniteenuste hindamise püsivhindades muudavad keeruliseks pakutavate teenuste valiku ja rakendatavate tariifide pidev avardumine. Seepärast töötatakse nende toodete puhul kasutatava korra konkreetsed suunised välja teadusprogrammi raames.

CPA J: *Finantsvahendusteenused*

Selliste toodete puhul nagu kaudselt mõõdetavad finantsvahendusteenused, väärtpaberite ja välisvaluuta kaubanduslikud juurdehindlused ja kindlustus, on jooksevhindades toodang määratletud eri tehingute vahena. Sätestada tuleb püsivhindades toodangu ühtlustatud määratlus ja mõõtmine.

Täiendavat kaalumist vajavad kvaliteedimuutuste arvessevõtmine rahanduse ja kindlustustegevuse puhul ning hinnangute võrreldavus finantsteenuste puhul, mis on selgelt tasulised.

Nende toodete puhul töötatakse kasutatava korra konkreetsed suunised välja teadusprogrammi raames.

CPA K: *Kinnisvara-, väljaüürimis- ja ettevõtlusteenused*

Eluasemeteenused

Eluasemeteenuste toodangu hindamiseks püsivhindades kehtestavad kõik liikmesriigid alates 1998. või 1999. aastast nn stratifitseerimismeetodi, mille kohaselt mõõta toodangut RKT jaoks ([1]).

([1]) Komisjoni otsus 95/309/EÜ, Euratom (EÜT L 186, 5.8.1995, lk 59) ja komisjoni otsus 97/619/EÜ, Euratom (EÜT L 252, 16.9.1997, lk 33).

Kõnealune meetod on põhimõtteliselt selline, mille kohaselt jooksevhindades toodangut hinnatakse objektiivselt, kasutades andmeid eluasemete hulga ja kvaliteedi ning nende kasutamise eest makstava hinna kohta. Seega on selle meetodi määratluse kohaselt olemas deflateerimiseks vajalik teave toodangu hinna kohta. Teavet sama hinna, kvaliteedi ja koguse kohta tuleks kasutada ka püsivhindades hinnangute koostamisel. Eespool visandatud lähenemise rakendamise puhul on tegemist A-meetodiga. See võimaldab võtta arvesse muutusi pakutava eluasemeteenuse kvaliteedis.

Muud väljaüürimis-, kinnisvara- ja ettevõtlusteenused

Nende teenuste puhul võib tootjahinda käsitlevate andmete kogumine osutuda keeruliseks näiteks mõningate toodete ühekordsuse tõttu. Sellest tulenevalt võib nende andmete asemel kasutada erinevaid alternatiivseid (sageli kas kaudseid või teiseseid) hinna või mahu muutumise mõõtmisi.

Selliste kaudsete mõõtmiste sobivust tuleb hinnata iga sellesse rubriiki kuuluva teenuse puhul. Konkreetsed suunised töötatakse välja teadusprogrammi raames. Teadusprogrammi raames tuleks erilist tähelepanu pöörata samuti sellesse tooterühma kuuluva tarkvara toodangu deflateerimisele.

CPA M: *Haridusteenused*

CPA N: *Tervishoiu- ja sotsiaalhoolekande teenused*

Mõnedes liikmesriikides kirjendatakse suurem osa tervishoiu- ja haridusteenuste pakkumisest turutoodanguna, kuid teistes kirjendatakse nad turuvälise toodanguna. Toodangu püsivhindades mõõtmise meetodi puhul tuleks arvestada vajadust, et mõlema rühma riikide statistilised andmed oleksid võrreldavad.

Turutoodangu deflateerimise hinnastatistika peaks kajastama toote koguhinda, mitte ainult tarbija panust koguhinda või traditsioonilist tariifipõhist hinda. Hinnastatistika peaks arvesse võtma ka tervishoiu- ja haridustoodete kvaliteedi muutumist.

Teadusprogrammi raames töötatakse välja nende toodete puhul kasutatava korra konkreetsed suunised, kasutades hinnastatistikat või muid meetodeid. Programm hõlmab nii nende teenuste turutoodangut kui ka allpool kirjeldatud turuvälist toodangut.

CPA O: *Muud ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteenused*

Nende teenuste puhul ei ole andmed tootjahinna kohta sageli kättesaadavad ning nende asemel kasutatakse tavaliselt alternatiivseid indikaatoreid. Nagu tervishoiu ja hariduse puhul, võib ka mõningate sellesse rubriiki kuuluvate toimingute puhul esineda nii turutoodangut kui ka turuvälist toodangut ning statistilised meetodid peavad seda arvesse võtma.

Nende toodete puhul töötatakse kasutatava korra konkreetsed suunised välja teadusprogrammi raames.

CPA P: *Palgatöötajatega kodumajapidamised*

Seda toodangut, mille näol on tegemist toodanguga oma lõpptarbimiseks, hinnatakse traditsiooniliselt töötajate hüvitistes, sh loonustulu kaudu.

Püsivhindades hinnangute koostamise tavaliste meetodite hulka kuuluvad tarbijahinnaindeksi andmete või palgaandmete kasutamine deflateerimiseks ja mahu ekstrapoleerimine (kasutades ekstrapolaatorina töötajate arvu). Põhimõtteliselt tuleks kasutatud deflaatoreid (tarbijahinnaindeks või palgaandmed) kontrollida tagamaks, et neis on korrektselt arvesse võetud loonustulu.

Need meetodid ei võta arvesse tootlikkuse muutumist, kuid SKT jaoks ei sellise väljajätmise tagajärjed olulised. Sellised meetodid on B-meetodid, kui neis ei võeta arvesse tootlikkuse muutumist (muul juhul on need A-meetodid).

Toote- ja impordimaksud ja -subsiidiumid ning käibemaks

ESA 95 punktides 10.47–10.52 on piisavalt üksikasjalikult sätestatud põhimõtted, mida kasutada toodete ja impordi suhtes kohaldatavate maksude ja subsiidiumide ning käibemaksu hindamiseks püsivhindades. Need põhimõtted moodustavad A-meetodi.

II.3. **Turuväline toodang**

Nagu varem märgitud, peavad toodangu püsivhindades mõõtmise statistilised meetodid andma võrreldavaid statistilisi andmeid nii turutoodangu kui ka turuvälise toodangu puhul, eriti selliste teenuste puhul nagu haridus- ja tervishoiuteenused.

Turuväliste teenuste puhul võib toodangu püsivhindades hindamiseks kasutada kas toodangu mahuindikaatoreid või sisendimeetodeid (näiteks töö ja muude sisendite deflateerimine või baasaasta tööjõusisendi mahu ekstrapoleerimine). Olemas võib olla ka hinnaandmeid, mida võib kasutada.

Turuväliste teenuste A-, B- ja C-meetodite vaheline erinevus määratletakse teadusprogrammi raames.

II.3.1. *CPA M: Haridus*

Turuvälise haridustoodangu hindamiseks püsivhindades võib kasutada kas toodangu mahuindikaatoreid või sisendimeetodeid.

Konkreetsed suunised haridustoodangu hindamise meetodite kohta (kas toodangu mahuindikaatorite, sisendimeetodite või turutoodangu puhul hinnaandmete abil) töötatakse välja teadusprogrammi raames. Teadusprogrammi raames hinnatakse ka kvaliteedimuutuste arvessevõtmist.

II.3.2. *CPA N (osa): Tervishoid*

Ka turuvälise tervishoiuteenuste toodangu hindamiseks püsivhindades võib kasutada kas toodangu mahuindikaatoreid või sisendimeetodeid.

Konkreetsed suunised tervishoiutoodangu hindamise meetodite kohta (kas toodangu mahuindikaatorite, sisendimeetodite või turutoodangu puhul hinnaandmete abil) töötatakse välja teadusprogrammi raames. Teadusprogrammi raames hinnatakse ka kvaliteedimuutuste arvessevõtmist, mis on tervishoiuteenuste toodangu puhul eriti oluline.

II.3.3. *Muu turuväline toodang*

Muu turuväline toodang võib esineda mitmel eri kujul. Mõningaid teenuseid osutatakse individuaalselt (nt sotsiaalkindlustusteenused) ja mõningaid kollektiivselt (nt riigikaitseteenused). Mõningad teenused võivad sisaldada nii individuaalseid kui ka kollektiivseid elemente (nt politseiteenused, mis on ESA 95s liigitatud kollektiivsete teenuste hulka).

Toodangu mahuindikaatoreid võib kasutada individuaalselt ja võib-olla ka mõningate kollektiivselt osutatud teenuste toodangu hindamiseks. Sisendimeetodeid võib kasutada kõigi nende teenuste puhul. Võrreldavad tulemused eeldavad kahe kõnealuse meetodi rakendusviisi mõningast ühtlustamist.

Teadusprogrammi raames töötatakse välja nende toodete puhul kasutatavate meetodite (kas toodangumahu indikaatorid või sisendimeetodid) konkreetsed suunised.

III OSA

HINDADE JA MAHTUDE MÕÕTMINE TARBIMISPÕHISE MEETODI KOHASELT

Tarbimispõhise meetodi poolel on püsivhindades SKT lõpptarbimise, kapitali kogumahutuse ja netoekspordi summa.

Tarbimispõhisel meetodil jooksva aasta väärtuste deflateerimise või baasaasta väärtuste ekstrapoleerimise jaoks kasutatavate indikaatorite sobivuse hindamisel võib kasutada järgmisi kriteeriume:

— tooterubriigi indikaatoriga kaetuse ulatus. Näiteks, kas indikaator hõlmab kõiki rubriiki kuuluvaid tooteid või vaid osa neist,

— indikaatori hindamisalus. Lõpptarbimise ja kapitali kogumahutuse puhul peaksid selleks olema pigem ostjahinnad kui näiteks tootjahinnad,

— indikaator peaks arvesse võtma kvaliteedimuutusi ja kirjendama need pigem mahuhinnangutes kui hinnahinnangutes,

— indikaatori ja rahvamajanduse arvepidamise mõistete kontseptuaalne järjepidevus.

Nende kriteeriumide põhjal võib teha järgmisi üldisi järeldusi hinna ja mahu määrade hindamise korra kohta tarbimispõhise meetodi eri kategooriates.

Kodumajapidamiste lõpptarbimine

Kodumajapidamiste lõpptarbimine tuleks vajaduse korral võimalikult suures ulatuses deflateerida, kasutades tarbijahinnaindeksi teavet.

Tarbijahinnaindeks on sobiv, kui see vastab järgmistele kriteeriumidele:

— tegemist on täpselt seda toodet (tooterühma) hõlmava indeksiga,

— indeks võtab nõuetekohaselt arvesse toote (toodete) kvaliteedi muutumist,

— indeksi väärtus on määratletud ostjahindades, mis sisaldab käibemaksu,

— tarbijahinnaindeksi aluseks olevad põhimõtted vastavad rahvamajanduse arvepidamise põhimõtetele.

Kui teatava toote puhul tarbijahinnaindeks puudub, tuleb kasutada muid ligikaudsemaid indikaatoreid. Nendeks võivad olla tootjahinnaindeksid, ekspordi- või impordihinnaindeksid või teatavatel juhtudel isegi mahuindikaatorid. Sellised meetodid on B-meetodid.

C-meetodite puhul on tegemist selliste indeksite kasutamisega, mis ei vasta üldse kõnealusele tootele (kõnealustele toodetele).

Valitsemissektori lõpptarbimine ja kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide (KTKTI) lõpptarbimine

Nende lõpptarbimise rubriikide puhul võib teha samad tähelepanekud kui tootmispõhise meetodi all kirjeldatud turuvälise toodangu hindamise puhul (jaotis II.3), sest valitsemissektori ja KTKTI toodetud kaupade ja teenuste väärtused on nende kategooriate peamised komponendid (ESA 95, punktid 3.78 ja 3.79).

Turul tegutsevate tootjate toodetud ja valitsemissektori ostetud kaubad ja teenused, mida pakutakse muutmata kujul mitterahaliste sotsiaalsiiretena kodumajapidamistele ja mis lisaks sellele moodustavad osa valitsemissektori lõpptarbimisest (ESA 95, punkt 3.79), tuleb deflateerida sobiva hinnaindeksiga, mis vastab neile (turu) toodetele ja teenustele.

ESA 95 punktis 3.85 kirjeldatakse erinevust valitsusüksuste pakutavate individuaalsete ja kollektiivsete kaupade ja teenuste vahel. Sellise eristamise korral on tegeliku lõpptarbimise mõiste lihtsalt tuletatav. Selline arvepidamise esitus ei too endaga kaasa probleeme seoses püsivhindades hinnangutega.

Kapitali kogumahutus põhivarasse

Seoses kapitali kogumahutusega põhivarasse on A-meetodiks tegelike investeeringute hinnaindeksite kasutamine. Selline indeks peaks vastama järgmistele kriteeriumidele:

— tegemist on täpselt seda toodet (tooterühma) hõlmava indeksiga,

— indeks võtab nõuetekohaselt arvesse toote (toodete) kvaliteedi muutumist,

— indeksi väärtus on määratletud ostjahindades, sh mahaarvamatu käibemaks,

— indeksi aluseks olevad põhimõtted vastavad rahvamajanduse arvepidamise põhimõtetele.

Tegelikkuses kasutatakse sageli tootjahinnaindekseid, mis on B-meetodid, kui neid ei hinnata ümber ostjahindades. Konkreetsete toodete tootjahinnaindeksite kohta kehtivad samad märkused, nagu on esitatud jaotises II.2, sh viited teadusprogrammile.

Varude muutus

On oluline, et varud deflateeritakse spetsiifiliselt ja eraldi ning et neid ei arvutataks püsivhindades arvutuste jääknäitajana.

ESA 95 punktis 10.56 on märgitud, et varude muutuse püsivhindades võib arvutada, deflateerides varude sissekandeid ja väljavõtteid eraldi sobiva hinnaindeksiga. Kui varude mahu ja hinna muutused ei ole eriti suured, võib alternatiivina kasutada varude muutumise otsest deflateerimist aasta keskmise hinnaindeksiga.

Varusid on nelja liiki (ESA 95, punkt 3 119):

— tooraine ja materjal: siinkohal võib korrata samu põhimõtteid, mida kirjeldati vahetarbimise deflateerimise puhul jaotises II.2,

— lõpetamata toodang: seda kategooriat tuleks uurida teadusprogrammi raames,

— valmistooted: nende deflateerimiseks võib kasutada tootjahinnaindekseid alushindades,

— kaubad edasimüügiks: nende väärtus määratakse kindlaks ostuhinnas, mille heaks indikaatoriks on sageli tootjahinnaindeks.

Teadusprogrammi raames tuleks uurida ka kapitalikasumi probleemi.

Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine

Seda kategooriat tuleks uurida teadusprogrammi raames.

Kaupade ja teenuste eksport ja import

Seda kategooriat tuleks uurida teadusprogrammi raames.

II LISA

ÜLEMINEKUPERIOODID

Üleminekuperioodid põhimõtte nr 3 puhul

Riik	Kuni
Iirimaa	2004
Portugal	—
Taani	2000 (1999. aastal on baasaastaks 1990)
Soome	2005
Madalmaad	—
Itaalia	2003
Saksamaa	2005
Belgia	—
Ühendkuningriik	2003
Prantsusmaa	—
Hispaania	2003
Kreeka	—
Rootsi	—
Luksemburg	—
Austria	2005